

॥ ॐ ॥

श्री लक्ष्मिकान्त नाटक समाज.

वीर कुणाल.

नाटकना गायनो तथा दुकसाय

छपाया प्रसिद्ध करनार,

चंद्रबाल हरगोवनदास शाह.

मालिक:-श्री लक्ष्मी कान्त नाटक समाज.

बाल मुकाम:-रेशनराठ, सुर्यप्रकाश थिएटर गुरुवा.

सुरत लागातणाव रोड उपर आवेला या "हन्दीया"
प्रोन्टींग प्रेसमा कंचनबाल सुनीवासे गणी.

कीमत ४ आना.

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

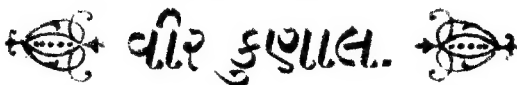
અનુક્રમાંક ૮૦૮ વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ ૮૧૨૩૮૫૫

વિષય ૬-૨-૧

॥ ॐ ॥

॥ तनुमन्त्र परमात्माने नमः

नामके नाटकनेो सौक्ष्ण्य सार अने गाथनेो.

रथमार.

प्रभुलाल दयाराम द्विवेदी એન્જનીયર.

શ્રી લક્ષ્મીકાન્ત નાટક સમાજ માટે

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર,

ચંદુલાલ હરગોવિનદાસ શાહ.

માલેક—શ્રી લક્ષ્મીકાન્ત નાટક સમાજ,

હાલ મુકામ સુર્ય પ્રકાશ વીએટર, સુરત.

સુરત ભાગ્યતળાવ રોડ પર આવેલા ધી “ હન્ડીયા ”

પ્રિન્ટીંગ પ્રેસમાં કંચનલાલ ચુનીલાલે છાપી.

આવૃત્તિ ૫ મી]

સને ૧૯૨૦

[પ્રત ૩૦૦૦

કૌંમત ચાર આના.

ગુજરાત વિધાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી ડૉપીરાઈટ-રાંગ્રહ

આ નાટકે બાળતના તમામ હક સને ૧૮૬૭ ના ૨૫ માં એક્ટ
મુજબ ગાલેકે પોતાને સ્વાધીન રાખ્યા છે માટે રજા શ્રીવાય
કામચે છાપવું, છપાવવું, વેચવું વેચાવવું તેમજ
અન્યવું કે અન્યવાવવું નહીં.

❀❀❀ વીર કુણાલ. ❀❀❀

નામક નાટકનો પ્રવેશાત્મક સંક્ષિપ્ત સાર.

—❀❀❀▶❀❀❀—

અંક પહેલો

નાન્દી અને વસ્તુ સૂચન.

પ્રવેશ ૧ લો—ઉપગુપ્તની પૂર્ણકૃતિ:—સ્નાન કરી આવેલો ઉપગુપ્ત સંસારની અસારતાનું વર્ણન કરતો ધ્યાનરથ થાય છે. ત્યાં ઔષ્ધ ધર્મના પ્રચારથી ક્રોધે જરાયલો માર પ્રગટ થઈ પોતાની દુરાકાંક્ષાઓ વ્યક્ત કરે છે જેથી ઉપગુપ્ત ધ્યાન મુક્ત થાય છે અને ધર્મના ઉન્નત અંધી કેટલોક વિતંડાવાદ થયા પછી સાધુ ઉપગુપ્ત મહારાજન અશોકને પોતાનો શિષ્ય બનાવવાની પ્રતિજ્ઞા કરે છે. માર તે પ્રતિજ્ઞા લેવાનો નિશ્ચય કરી ચાલ્યો જાય છે જેથી ઉપગુપ્ત પશુ ધર્મ પ્રચારના કાર્ય માટે વિદાય થાય છે.

પ્રવેશ ૨ જો—સ્વાગત મંડલ:—વિજય કરી આવેલા કુણાલને તેની ચોરમાન માતા તિલ્પરક્ષિતા સખીઓ સાથે વધાવી રહી છે. ત્યાં સહસ્રા કુણાલનો સ્પર્શ થવાથી રોમાંચ અનુભવે છે. કુણાલના અનુપમ સૌન્દર્યને જોઈ તેને મોહ થાય છે અને કામચાસના ઉદ્ભવે છે પરંતુ કુણાલની પત્ની કાંચનમાળાને સામેથી આવતી જોઈ આશા

નિરાશમાં ઝાલાં ખાતી ત્યાંથી ચાલી જાય છે અને પતિ પત્નીની પ્રેમમેજા બેવા માટે મંડપની ઓથે છુપાય છે ત્યાર બાદ કાંચનમાળા પ્રવેશ કરે છે. પછીથી દંપતિની પ્રેમ મેજાઓ, તે બેવાથી તિષ્પરક્ષિતાની મોહાધિતા, પરંતુ પતિ ભક્તિ જન્યત થવાથી મોહ મુગ્ધ થવા માટે પચ્ચાતાપ અને વિચાર જન્ય થઈ એક આસનપર બેસી જવું. ત્યાં માર પ્રગટ થાય છે, તિષ્પરક્ષિતાની વિષય લાલસા પાછી પ્રવળ કરે છે જેથી તે કુણાલપર મોહાધિ થઈ રાત્રીએ શયન મંદિરમાં આવવાનો પત્ર પોતાના લોહીથી જામી દાસી કલ્યાણી સાથે કુણાલપર મેડકલાવે છે જેથી મારનો અત્યંત હર્ષ.

પ્રવેશ ૩ બે—રસ્તા—ચંદનદાસની દીકરી ભુલામણીને પરણવા માટે ભુડાબાઈ મોટા કંગોડપતિ અને ચતુર તેનો મુનીમ બનીને આવ્યા છે ત્યાં ભુલામણી આવે છે જેથી ભુડો પોતાની શાહુકારીના ગપાટા મારી ભુલામણીને પોતાની જાળમાં રૂપડાવે છે, ત્યાં ભુલામણીની નાની બહેન કરતુરી આવે છે અને મોટી બહેનને તેના પ્રેમી સાથે જોઈ નિરાશ થઈ ચાલી જાય છે જેથી છુપાઈને જોતો ચતુર તેને પોતાની કરી લેવા માટે તેની પાછળ જાય છે પછીથી ભુલામણી અને ભુડાના અંતરોદ્યાર.

પ્રવેશ ૪ થો—શયન મંદિર—માતાનો પુત્રપર પ્યાર જોઈ આશ્ચર્ય પામતી કલ્યાણી કુણાલ આવતાં તિષ્પરક્ષિતાનો પત્ર આપે છે. કુણાલ તે પત્ર વાંચી, રાત્રીએ એકાંતમાં માતા પાસે પશુ ન જવાનો નિશ્ચય કરી પત્ર ફાડી નાંખે છે અને પ્રાતઃકાળમાં આવવાનું કહી કલ્યાણીને વિદાય કરે છે. પછીથી કાંચનમાળાની રાહ જોતો નિંદ્રાધીન થાય છે ત્યાં તિષ્પરક્ષિતા પોતેજ આવે છે અને કુણાલને

જગાડી મોઢી મોટી લાલચોમાં લપટાવી નિર્ધનજતાથી પ્રેમ ચાચના કર છે. પરંતુ કુણાલ તેનો તિરસ્કાર કરે છે જેથી તિબ્બરક્ષિતા પોતાપર અત્યાચાર કરવાની જુમો પાડી પહેરેગીરોને બોલાવે છે અને કુણાલને કેદ પકડાવી ન્યાય સભામાં મોકલાવે છે. તે બિદ્ધ માર અત્યંત આનંદ પામે છે.

પ્રવેશ ૫ મો—ચંદનદાસનું ઘર—કસ્તુરી અને ચતુરનો વિનોદ, તેમાં કસ્તુરી યુક્તિથી ચતુરની આંખે પાટા બાંધી છટકી જાય છે. ચતુર તેને બોળવા ફરિયાદ મારે છે ત્યાં બુઢાભાઈ પ્રવેશ કરે છે અને આવી મૂર્ખાઈ માટે ચતુરને ધમકાવતું, દેવું બહુ થયેલું હોવાથી છટકી જવાની યુક્તિ જોડે છે. ચંદનદાસને બોલાવી પોતાનો કઠોળીમાર હેવાની ગપ બોલાવે છે. અને જવાની બિતાવળ કરી પોતાની તીજેરી તથા તેમાંનું બનાવટી જરજવાહીર ચંદનદાસને સોંપી દે છે જેથી લોભીયો ચંદનદાસ વધુ લોભાય છે અને બુઢામણીનાં તેની સાથે તત્કાળ લગ્ન કરી તેને વિદાયગીરી આપે છે.

પ્રવેશ ૬ ઠો—ન્યાય સભા—સમ્રાટ અશોક આગળ તિબ્બરક્ષિતા કુણાલે પોતાના ઉપર અત્યાચાર કરવાના પ્રયત્નની ફરિયાદ કરે છે જેથી અશોક કુણાલને ધિકારે છે કુણાલ બહુ બહુ પ્રયત્નો કરે છે છતાં સાક્ષી પુરાવો ન હોવાથી અને અશોક રાણીના સૈદ્ધ્યમાં જીવંત હોવાથી કુણાલને વગર સહાયે અને વગર રક્તપાતે કાઢ મહાન રાજ્ય મેળવવાની વિલક્ષણ શિક્ષા થાય છે ત્યાં ઉપગ્રસ્ત પ્રવેશ કરે છે અને અશોકને રપજ જણાવે અન્યાય ન કરવા કઠોર સૂઝોમાં સમજાવે છે જેથી અશોક ક્રોધે ભરાઈ તેને પશુ દેહાંત દંડની શિક્ષા ફરમાવે છે. (ઠંડો.)

પ્રવેશ ૭ મો—કુણાલનો આવાસ—દર્શનાતુર કાંચનમાળ
આગળ કુણાલ સર્વ વૃતાંત જણાવે છે અને પતિસેવા પિપાર
પત્નીને સાથે લઈ દંપતિ વિદેશ જાય છે.

પ્રવેશ ૮ મો—ઉદ્યાન—દેહાંત દંડની શિક્ષાને એક પ્રદર્શને
વિદ્યંબ હોવાથી ઉપશુભ નરકાભયની આગળના ઉદ્યાનમાં ધ્યાનસ્થ
બેઠેલો છે, ત્યાં માર પ્રગટ થાય છે અને આશા તૃણા આત્મ
સહચરીઓને બોલાવી ઉપશુભને મોહમુગ્ધ કરવા કહે છે. જેથી તે
મોહિનીઓ મોહક અભિનયથી ઉપશુભને લલચાવે છે પરંતુ ઉપશુભ
તેમને ઝાળખવાથી તેમનો તિરસ્કાર કરીને કાઢી મૂકે છે. ત્ય
અશોક આવે છે અને સાધુના ઉપદેશને મિથ્યાદંભ માની નકે ભુમિ
જતાવે છે. અને બે પથર વચ્ચે છુંદી નાંખવાની શિક્ષા દરમ્યાન
છે જમદુતો ઉપશુભને પકડી પથર પર બેસાડે છે અને તેના
માથાપર બીજો પથર પડતો મુકે છે. પરંતુ ઉપશુભના માથા
સ્પર્શ કરતા પથર ફાટી તેમાંથી બુધ્ધતા તેજોમય મૂર્તિનું દર્શન
થાય છે. જેથી અશોક હાય પામી તેના ચરણમાં પડે છે.

ટીપ્પણી

અંક બીજો.

પ્રવેશ ૧ લો—રાજસભા—તક્ષશિલ્પાનરેશ કર્ણુદેવની રાજસભામાં આવીને કુણ્ણલ દંદયુધ્ધની માંગણી કરે છે કર્ણુદેવ તે સ્વીકારે છે. પરંતુ યુધ્ધમાં કુણ્ણલ તેને પરાજય આપી પોતાની પ્રતિજ્ઞા પુર્ણ કરી પોતાનો મિત્ર બનાવે છે. (ટૂંકો.)

પ્રવેશ ૨ જો—આવાસ—કુણ્ણલને વિજય મળવાથી હર્ષધેલો અશોક તિષ્ઠરક્ષીતા આગળ આતી કાંઈ પણ વસ્તુ માંગવાનું કહે છે તિષ્ઠરક્ષીતા માત્ર તેની રાજમુદ્રિકા માંગે છે તે આપીને અશોક જાય છે. પછીથી રાણી, કુણ્ણલ પાછો ન આવે એટલા માટે અશોક નામથી કર્ણુદેવ ઉપર કુણ્ણલની આંખો ફોડવાનો પત્ર લખી અશોકે આપેલી મુદ્રિકાની મહોર કરી પોતાના વિશ્વાસુ અંગરક્ષક રવીપાલ સાથે તક્ષશિલા મોકલાવે છે.

પ્રવેશ ૩ જો—વિશ્વાસ ભુવન—તક્ષશિલાપર વિજય મેળવ્યા પછી ત્યાંના રાજભુવનમાં કુણ્ણલ કાચનમાળા સાથે વિશ્વાસ (રંગ રેલાવી) રહ્યો છે ત્યાં કર્ણુદેવ રવીપાલ સાથે આંખો ફોડવાનો પત્ર લખને આવે છે. કુણ્ણલ તે પત્ર વાંચી પિતાની આજ્ઞાપર પોતાની આંખો ફોડવા તૈયાર થાય છે, કર્ણુદેવ બહુ બહુ કહ્યાંતે છે પરંતુ કુણ્ણલ પોતાની ક્ષત્રિયામાં દબ રહી પિતાની આજ્ઞાને માન આપી, મારાઓના કપેલ હાથ પકડી પોતાની બન્ને આંખો ફોડી નાંખે છે. (ટૂંકો.)

પ્રવેશ ૪ થો— જુઠાભાઈનું ઘર—કરોડપતિ સાથે ભોગવિલાસ ભોગવવાનાં આશાવાળી ભુલામણી આગળ જુઠાનું પોગળ ખુલ્લું પડી જાય છે. જેથી ભુલામણી નિરાશ થાય છે અને ભાઈઓને ધુતારા અને ભીખારી જોઈને અત્યંત પસ્તાય છે પરંતુ આખર તેના અહસંસાર બરાબર સુધારવાનો નિશ્ચય કરે છે ત્યાં જુઠાનો એક લેણીયાત આવે છે જેથી ભુલામણીના કહેવા પ્રમાણે જુઠો અને ચતુર છુપાઈ જાય છે પછીથી ભુલામણી દહેરીલાલ નામના લેણીયાતને અંદર બોલાવે છે અને યુક્તિથી પ્રેમ જળમાં સપડાવે છે, ત્યાં જુઠો અને ચતુર આવી તેને માર મારી નાણાં પડાવી કાઢી મૂકે છે. ભાઈને આવી ચતુર બૈરી મળેલી જોઈ ચતુરને બેઠ ચતાં જુઠો તેને દીલાસો આપી (બંને) પોતાના સસરાને લુટવા લૂટારાં વેશે જાય છે.

પ્રવેશ ૫ મો—ઉદ્ધાન—તિબ્બરક્ષીતાના પ્રપંચમય પ્રાર્થનાથી અશોક ઉપગુપ્તને કુશાલને પાટવી પુત્ર મોકલવા અને પછી દેશોદેશ ધર્મપ્રચાર કરવા જવાની પ્રાર્થના કરે છે. ઉપગુપ્ત તે પ્રાર્થનાનો સ્વીકાર કરી અશોકને કેટલોક ઉપદેશ આપી વિદાય થાય છે. અશોકના ગયા પછી રવીપાલ આવે છે અને કુશાલની આંખો તિબ્બરક્ષીતાને આપે છે તિબ્બરક્ષીતા તેને પગ તળે છુંદી નાંખે છે તે જોઈ પોતાના પાપી પેટપર ધિક્કાર આવવાથી રવીપાલ પાપ કર્મ કરાવનાર પેટને ફેાડી નાંખી આત્મહત્યા કરે છે.

પ્રવેશ ૬ થો—જંગલ—અંધ કુશાલ અને કાંચનમાળા પહાડના પથ્થરોમાં અચડતાં કુષ્મા તૃપાથી પીડાઈ રહ્યાં છે ત્યાં માર કિરાત

વેશમાં આવીને તેમને ધર્મ બ્રહ્મ કરવાના હેતુથી પોતાની માયાથી ઉપજાવેલું તામસી ભોજન આપે છે. પરંતુ દેવેચ્છા જીદીજ હોવાથી જેવી કાંચનમાળા રોટલો કુણાલના હાથમાં આપી પાણી ભરવા જાય છે તેવું જ એક પક્ષી આવીને કુણાલના હાથમાંથી રોટલો જીંટવી જાય છે તે જોતાં કાંચનમાળાના હાથમાંથી પાણીનું વાસણ પડીને ટુટી જાય છે અને કાંચનમાળા મૂર્ખાવશ થાય છે. પોતાનો આપેલો ખારાક પક્ષીને જીંટવી જતું જોઈ માર આશ્ચર્ય પામે છે અને કોઈ ખીજી યુક્તિ કરવા વિચાર કરે છે ત્યાં સામેથી ઉપજીતે આવતો જોઈ માર અદસ્ત થાય છે. પાછળથી કાંચનમાળાને મૃત્યુ પામેલી જાણી કુણાલનું કંઈપાંત આત્મઘાતની તૈયારી ઉપજીતે તેને તેમ કરના અટકાવેલો કાંચનમાળાને માવજ કરવી અને દંપતિને ઉપદેશ.

પ્રવેશ ૭ મો—જંગલ—મુટારા અનેલા જીંટા અને ચતુર ચંદન પાસેથી ત્રીજેરી અને માલમતા લૂટી લઈ કસ્તુરીને પકડી રાખી ચંદનદામને રોહીણીને કાઠી મૂકે છે પછીથી ભય પામતી કસ્તુરી સમક્ષ ચતુરનું ખરા રૂપમાં જાહેર થવું અને પ્રેમીઓનો વિનોદ.

પ્રવેશ ૮ મો—અશોકનો આવાસ—કુણાલના કાંઈપણ સમાચાર ન મળવાથી અશોક ચિંતાતુર અવસ્થામાં ખેડેલો છે ત્યાં કર્ણદેવ અને રાધાગુપ્ત આવી કુણાલની આખો ફાડી નાંખી દેશપાર કર્યાની ખબર આપી તેની કરતા માટે દુપકા આપે છે પરંતુ અશોક પત્ર

લખ્યાનો હનકાર કરે છે. જેથી બધાં ગુચવાડામાં પડી જાય છે. ત્યાં દાસી કલ્યાણી આવે છે તેને શામદાથી મનાવે છે અને કલ્યાણી બધું પોગળ ખુલ્લું કરે છે ત્યાં તિખ્વરક્ષિતા પોતાની ગુપ્ત બીના બહાર પડતી અટકાવવા માટે કલ્યાણીને તીરથી વીધી નાંખે છે. પરંતુ અસોક તેને જોઈ જાય છે જેથી રાણી બેઘડક નીચે આવે છે, તેને નીચે પટકા સાચું શું છે તે મનાવે છે. રાણી સધળું કબુલ કરે છે જેથી અસોક તેનો વધ કરવાનો હુકમ ફરમાવે છે ત્યાં ઉપશુભ પ્રગટ થઈ આ સર્વનું કારણ પાળીષ્ટ માર છે એમ બતાવી અસોકને સ્ત્રી હત્યા કરતો અટકાવે છે. એક તરફ કંપતા મારનું દેખાવું.

ટીપ્પણી.

અંક ૩ નો

પ્રવેશ ૧ નો—રસ્તો—દરેક પ્રયત્નમાં નિરાશ થએલો માર
કાઈ ખીછ યુક્તિ ગોઠવવાનો નિશ્ચય કરી જાય છે.

પ્રવેશ ૨ નો—મહાત્મ્યની આગળનું યોગાન—અશોકના ક્ષયન
મંદીર નીચે થઈને કુણાલ અને કાંચનમાળા પ્રાતઃસ્નાન કરવા
જાય છે ત્યાં પહેરેગીર ધક્કા મારે છે જેથી કુણાલ સમયની મહત્તા
બર્જીવે છે તે સાંકળી અશોક જગૃત થઈ નીચે આવે છે અને
કેટલીક વાતચીત પછી પરસ્પર ઓળખાણ અને પિતા
પુત્રનો મેળાપ.

પ્રવેશ ૩ નો—કારાગાર—તિખ્વરક્ષિતા પોતાની કુરતા માટે
પશ્ચાતાપ અને આત્મઘાતની તૈયારી ત્યાં અશોક આવી તેને તેમ
કરતી અટકાવે છે, ત્યાર બાદ અંધ કુણાલ ત્યાં આવે છે તેને
જોઈ પશ્ચાતાપ કરતી તિખ્વરક્ષિતા તેની પાસે અપરાધની ક્ષમા
માંગી પોતાની આંખો ફેડવા તૈયાર થાય છે પરંતુ ઉપશુભ
આક્ષેપ તેને સાહસ કરતી અટકાવે છે અને કુણાલને પુનઃ નેત્ર
પ્રાપ્તિ થાય છે પછી પ્રાપ્તી સળંગતા અને ક્ષમા માગતા મારનું
આવૃત્તું તેને ક્ષમા અને સર્વનો તેના તરફ તિરસ્કાર.

પ્રવેશ ૪ થો—જુઠાનું ધર—પોતાને યુદ્ધ લેવાથી દુઃખ રોતા અંદનદાસને રોહીણી આવે છે અને કસ્તુરીને લટારા લઈ ગયાની ખબર આપે છે ત્યાં ચતુર કસ્તુરીને લાવે છે અને લુટારાઓ સાથે લડાઈ કરી છોડાવી લાવ્યાની ખબર મારે છે અને તેના બદલામાં કસ્તુરી પોતાની સાથે પરણાવવાનું માંગી લે છે પણ અંદન તેમને ધુતારા તરીકે ઓળખી ગયેલો હોવાથી સાફ ઇન્કાર કરે છે, ત્યાં જુઠો ફાટવાળને લઈ આવે છે અને પોતાની તીન્નેરી મંગે છે પણ તે ન હોવાથી ફાટવાળ પાસે સમરા સાસુને કેદ પકડાવે છે જેથી લાચાર થઈ કસ્તુરીને ચતુર સાથે પરણાવવાનું અંદન કબુલ કરે છે જેથી સવને આનંદ

પ્રવેશ ૫ મો—મહાલય દ્રષ્ટિ પામેલા કુણાલ અને સધળાં દુઃખો દૂર જવાથી આનંદમાં આવેલી કાંચનમાળાની પ્રેમ ચેષ્ટાઓ,

પ્રવેશ ૬ હો - ચૈત્ય—ઉપગુપ્ત અને બીજા સાધુઓ સમક્ષ જે સ્થળે નરકાલય હતું તે સ્થળે બાંધેલો વિશાળ ચૈત્ય ભગવાન શુબ્ધનો પ્રતિમાનું દર્શન અને જયઘોષ.

વીર કુણાલ નાટકના મુખ્ય પાત્રો.

પુરૂષ વર્ગ.

અશોક....	પાટવીપુત્ર નગરનો મહા પ્રતાપી મહારાજા
કુણાલ....	અશોકનો ધર્મ કર્મ વીર પુત્ર.
ઉપગુપ્ત....	એક બૌદ્ધ ધર્મી સમર્થ સાધુ
માર.....	બૌદ્ધ ધર્મથી શત્રુતા ધરાવનાર પાપીષ્ઠ.
કર્ણદેવ....	...	તક્ષશિલા નગરીનો રાજા.
રાધાગુપ્ત.....	સમ્રાટ અશોકનો પ્રધાન.
રવીપાલ.....	રાણી તિબ્યરક્ષિતાનો વિશ્વાસુ સરદાર
બુઢાભાઈ.....	વડીલોપાશ્રીત મીઠકત, ઉડાવી દીધા પછી ધુત વિદ્યા શીખી લોકોને ધુતવા નીકળેલો વણીક.
ચતુર....	બુઢાથી ચારચંદા ચડે તેવો તેનો નાનો ભાઈ.
ચંદનદાસ	એક લોભી વણીક.

જિપરાંત—હરખારીઓ, સજાજનો, સૈનિકો યમદૂતો,
ઝાટવાળા મારવાડી, પ્રતિહાર, ઈત્યાદિ.

સ્રી વર્ગ.

તિપ્પરક્ષિતા	સમ્રાટ અશોક પત્ની અને કુણ્ડાલની ઓરમાન માતા.
કાંચનમાળા	વીર કુણ્ડાલની પતિપરાયણા પત્ની.
કલ્યાણી....	તિપ્પરક્ષિતાની વિશ્વાસુ દાસી.
ભૂલામણી	ચંદનદાસની ઉચ્છંખલ પુત્રી અને જુઠાભાઈની પત્ની.
કસ્તુરી	ભૂલામણીની ઓરમાન જેને પછીથી ચતુરની પ્રિયતમા
રોહિણી....	ચંદનદાસની ગર્વિષ્ઠ પત્ની.
આશા	} મનુષ્યને મોહપાસમાં નાંખનાર વ્યક્તિઓ.
તૃણા	

ઉપરાંત—સખીઓ દાસીઓ વીગેરે.

સ્થળ—પાટલીપુત્ર, તક્ષશિલા, હિમપ્રદેશ, નરકાલય, અરણ્ય ઇ.

ॐ
भी गणेशायनमः

श्री

❀ वीर कुणाल. ❀

नाटकनां गायनो.

अंक पहेलो

मंगणायरणु.

सुत्रधार અને ખાળાઓ:— ૧

મંગળાકર શિવ સકલતું
વિપદહર અભય કરતું
શંભુ રમરણુ દુરિત હરણુ
કરીયે ધર્મી ચરણુ શરણુ
અશરણુ શરણુ શશીભાલ—

ખાખાઓ:—

૨

ક્યાં છે ભારતનાં રત્ન તે અમ્મરાં પ્યારાં
 માતૃભૂમી તણાં તેજને નયનોનાં તારા
 ધન્ય રમણી સાવીત્રી સીતાને તારા
 જેના યશની આ દેશે વર્ષે છે ધારા
 ભૂતકાળ તણી લવ્યકાથી ગાજે
 માતૃભૂમી અમારી શું આતે
 માતૃભૂમી એની એજ ગયું પહેલાનું તેજ
 ગયાં પ્રાણપંથિ દેક જાળવનારા—

ઉપશુભ:—

૩

સંસાર સાર વિનાનોરે જે પામર પ્રાણી—
 આલમની આ કુલવાડી રહી મોહની લગાડી
 કાજ લુટારો લૂટી જાશેરે.....જે પામર.
 કાયાની કળીઓ નાની, ખીલી આખર ખરવાની
 ત્યારે પસ્તાવો તને જાશેરે.....જે પામર.
 બહુ રંગી બાજ તારો, તેથી હ્રદયનારો
 ધર્મ અહિંસા તને થાશેરે.....જે પામર.

ઉપશુભ:—

૪

દુર્જન જન મનના મેલા સ્વભાવેજ એવા
 તેને ભલા ખુરાથી ન લેવા દેવારે—હો જીવડારે...
 આશા હૃદયમાં તારા, હલકટ દેવા.....દુર્જન
 પરહિત કારણ જે જનો, આપે નીજના પ્રાણ
 તેનું વિધિ વિધે સદા, કાટી કાટી કહ્યાણ
 કર જીવ સુકૃત્ય ભવ તરવારે.....હો જીવડારે,
 સજ્જન નીજનું સર્વ દર્ષ, અભર કરે ઊપકાર
 દુર્જન અન્યનું સર્વ લજ, ભરે પાપનો ભાર—કર.

સખીઓ, તિથ્ય, કુણાલ:— ૫

અંતસ્મ પુષ્પોથી સજની વીર યુવરાજ વધાવો આજે
 માનસ મણિ મુક્તામય સોહે રાજહંસ રીઝવો આજે
 ઉરના આનંદથી, કીર્તિની માળા
 કંઠે સોહાવો એ રસ રઢીયાળા
 નરવર એ રતિવર સમ રાજે.....અંતરના.
 સ્નેહી જનના સ્નેહમાં છે હર્ષામૃત પાન
 વસુધા પણ ઝળકી રહી હર્ષ વસ્ત્ર પરિધાન—

સખીઓ અને કાન્યનમાળા:— ૬

મોહનજીને મળવા થા ધીરી ધીરી બાલ
 વાહ ! ચંપકવરણી ચાલે શી ખીમો ધીમી ચાલ—

અલખેલા અમૃત ધારા, પ્રિયકર નયનોના તારા
દર્શન લોચનીયાં ઢાળી, પામું જોખન વનમાળી
પ્હેરાવે પ્રીતે પ્રીતે આ મોતીડાંની માળ—

કાન્યક અને કુણાલ:— ૭

મુરલિ નીરખી શ્યામની મધુર પુષ્પ શરમાય
તે લજ્જાની જ્વનિકા આ રીતે વીખરાય
આ પ્રાણુતણાં પુષ્પોને પિયુ કરમાવશેના
મને શરમાવશે ના, ફરી તલશાવશે ના
હૃદયમણિ શીરતાજ અમારા, જીવન મુધા ભરનારા
કદી ન્યારા યશો ના.....આ પ્રાણુ
સ્નેહ મુવમાં પુષ્પ રસાળાં, રહી વીવશ રંજન કરનારાં
તેના દોષ દિલાવર દીલમાં લાવશે ના—

ભુલામણી:— ૮

હું મદમાતી, ભુલામણીને નામે પંકાતી
કોઈ દહેરી જોઈ લજવાતી, હું લચક છબી લેખાતી—
ભરજોખનમાં ઝોલાં ખાતી, દેવ દર્શને જાતી
નીરખી કૈકની અંતર કળી, ખીલીને કરમાતી
રસથી છલકે મુઠ જાતી.....હું ભુલામણી.

ભુલામણી અને વ્યુદ્ધો:— ૬

હૃદયો વારૂં આ તન મન ધન તમપર કુરબાન
આજે મારાં આંગણાં શોભાવજી
અમે પરદેશી પ્રેમ ભુખ્યા હડકાયા મહેમાન—આજ.
નખરાં આછાં કરો આ કાળજી કોશવજી
મુરતી જોઈ મીઠી મને કંઈક કંઈક થાવજી
હાથ મારી દીધો, તેં મને ઘાયલ દીધો—અમે.

કલ્યાણી:—

૧૦

જોયો જમાનો આ કલિનો પાપનો વિસ્તાર છે
જ્યાં ત્યાં જગતમાં પાપનો જામી રહ્યો આધાર છે—
સારા જીવારા ખાય ખતા દુર્જનો પુંભય ત્યાં
મરવા પછી સદ્ગુણ ગણે દુનિયા અજબ નાદાર છે—
માતા વિધવા પ્યારથી સુપુત્રને ચહાનાર છે
કાળાં કરાવે કૃત્ય કામી પ્યારને ધિક્કાર છે—

કસ્તુરી:—

૧૧

અજબ સુરત મદલરી આ મોહીની શોભાવતી
અલગલા કોઈ છેલ્લે લોભાવતી
રસલીલા કોઈ લાલને લઈ બનાવતી—
હું છું બુવાન બાળા જોઈ છેલ્લે અટક્યાળા

કોઈ આંખડી લડાવે પાછળ પીટચાઓ આવે
પણ હુંતો એ છેલ્લી છળી છુપાવતી--એની છળી.

ભુલા, અને જુદો:-- ૧૨

દીલના આરામ અમારા છો રયામ અમારા
સલુણા કોચન તારા

લલલલાને ભુલાવે, ભુલામણી એવાં આ નેન રસનાં
પરબશ કીધો તેં રાખી હૃદયમાં દીધાં છે પ્રેમનાં તાળાં
એ ઉરનાં બંધન બળવાળાં, નવ છૂટે પ્રાણ મારા--છે.

જોડું જુગતુ થયું આપણું જગના લોહી નેશે
આ ભુલભુલને જોઈ કંઈક તો માથે ઓઢી રાશે
કહેશે સહુ, તમારી વહુ.....લલલલાને.

કાંચન અને કુણાલ:-- ૧૩

અમારા દેશને છોડી અમે થાનાર પરદેશી
હૃદયને મેળવી લેશે અમારો પ્યાર પરદેશી
થયા દુર્ભાગીયા એવા તબીવી દેશની સેવા
બટકશું પારકા ઘરમાં બની લાચાર પરદેશી
અમારા દેશ બંધુઓ અમારી જન્મ ભુમીમાં
હવે છેલ્લા પ્રણામો છે અમે હૃદયપર પરદેશી--

આશા-તૃષ્ણા-સખીઓ— ૧૪

મલયા નીલ નસંતને કામ ધનુષ ટંકાર
 પુષ્પ વેલીઓ છુમ્મી રહી બધાં રસધાર
 આવો આવોને આજ રાજ—જેગીને લોભાવો
 સાંધી હૈયાપર નેનખાણ મોહમાં ફસાવો—આવો.
 મદનરાજની છુલ્લી જગાવી ભરમાવી જોખનમાં
 જોગીરાજનો જોગ તળવી લલચાવું લોચનમાં
 ભૂલે સાન ભાન ધ્યાન.....આવો.
 કસી કંચુકી કસકસતી હું રસળસ કદં બસ તનમાં
 અમૃત રસનું પાન કરાવી રાખું મોહન મનમાં—ભૂલે.

અંક બીજો

વારાંગનાઓ—

૧૫

સાંવરા તીહારી તીરછી નજરીયાં
કટ ગયા મોરા ઊગર પીયરવા
હમપર કારી તીરછી નજરીયાં—

કચસે કટા નાબુક ઊગર વો. કુછ નહીં આયા નજર
પીરભી રહા ઊન્દા હૃદય સંગદીલ સનમકે નામીપર
લેખા કપી ઊસ દહીંઓકો ઇશકકે મન્ઝીલમેં
શીરભી નહીં કુરકત ખુઝે દીલકી દવા હુય દીલમે—

સખીઓ:—

૧૬

સખી જોને ચાંદલીઓ પેલો જોને, આકાશ ઉરે જોને
રાજે કેવા રંગમાં.....

જોના મંદ મંદ હાસ્યે અલી મ્હોને, અંધારાંઊરના જોને—

શાં રશ્મિ શીતળ ચંદ્રનાં વસુધા પરે પડતાં સખી

કીરણો તણાં કુસુમો કરી વસુધા વધાવે બહાલથી

બહાલમ તણાં મુખચંદ્રથી અમૃત મધુર ગરતાં સખી

હૃદયે ઝીલી એ ધાર, સૌ બહાલમ વધાવો બહાલથી—

નાની સખી:—

૧૭

હુંતો વીધ વીધ રંગ ગતાવું, નેન નયાવું
 ને લલચાવું, મારા કંથને વશ કરવા
 રીસ કરી જોડી આડી આંખે ભૂમી ખણતી શરમાતી
 હારે સખી લળી લળી હું લયકાતી
 મનાવતાં પણ હું મરડાતી છણકે છટકે જાતી—મારા,
 કહે માફ કર કાલાવાલા કરતાં હું હરખાતી
 હારે સખી હસી હસીને ખસી જાતી
 પગે પડે જ્યાં પ્રીતમજી ત્યાં પાણી પાણી થાતી—

કાન્યન અને કુણાલ:—

૧૮

જ્યાં પ્રેમ વીણા પ્રીય મારા ગંજુલ કરતી ખણકારા
 ત્યાંથી ન્યારા થઇને પ્રેમી ક્યાં જશે—પ્રેમ.
 એ વિનાથી વીંધે ડોલે પ્રણય રસના મંત્ર ખોલે
 તે રસમાં પરવશ થાતાં, જાઓ કહે ત્યાંથી નવ જાતાં
 એ મધુજીવનનાં સુખકર સમણાં,
 અનુભવતાં સ્મરતાં સ્નેહનાં ગીતડાં જાગશે—

કુણાલ:—

૧૯

આંખ જો જગત ફરી ફરીથી જોવું થયી
 રે દશા પુરી થતી તથાપિ રોવું નથી
 રે અભાગી આંખ તું ખરી અભાગીણી હશે
 હું પિતૃ વચનથી ફેડું આંખો પાપીણી.....

ભુલામણી:—

૨૦

મારા પાતળીયાની જોડ જગમાં ના જડે
એ ખળ હું મોઢાની મોળી, રીઝાવું પ્રીતિ રસ ઢોળી
મદન રંજથી રશીયો રોળી, ધરૂં પ્રેમની ઝોળી—જોડી ના.

ભુલા; અને દહેરીમલ:— ૨૧

તમે લાલ છો લટકાળા હું મોંઘી મોહનમાળા
સોનાની લંકા લાવો તું ફરવાની મને બાવો
ચાલું લટકતી થઈ છું શેઠાણી ચાવી તીજોરીની લાવો
નહીં તો પરણીને રખે પ્રીતમજી લોળી લામાને રડાવો
પરો જાઈએ હીરા મોતી શેઠાણી મું લાજી
લાડીજી શેષક બન જાઉં માકો હુકમ હિંમતુ.

જુદો અને ચતુર:— ૨૨

હું આપરો તું કોડીયો જોડી ચીંછીને સાપની
મીઠા ડસીને પૂછવું છે બુદ્ધિ કોઈના બાપની
કાયદો પૂછી શકે નહીં એવી વિદ્યા આપણી
કાયદેથી બોલી ફરવું છે બુદ્ધિ કોઈના બાપની
માથાઓ સુંડી સુખના પહેરાત્રી ટોપી માપની
કહેવું અમે શું જાણીયે છે બુદ્ધિ કોઈના બાપની
પોલો સહુ સંસાર જાહોં પરવા કદોના જરી પાપની
શ્રીકૃષ્ણ ગીતામાં કહી ગયા છે બુદ્ધિ કોઈના બાપની

ઉપશુભ:—

૨૩

કારી નયનથી નચાવે નારી પામર નર નાહાન
 નીર વોના ધરતીપર તરતી પાંખ વિના આકાશે ફરતી
 મારૂ વિના શબ્દે સંહરતી
 ઈચ્છા જે ધરતી તે માલ્યા વિણ પણ એ કરતી
 એ બગવાન નારી
 બુકી હસતી બુકી રડતી મુખથી અમૃતમય ઉચરતી
 હૃદયે ઝેર હળાહળ ભરતી
 કામ ક્રોધમાં ભૂલી કૃત્યે કાળાં આચતી—નર્ક સમાન નારી—

ઉપશુભ:—

૨૪

છોડી દુનીયાની માયા કાયા તે કામનીરે
 પરહિત કારણુ નવ રાખે પરવા ધન ધામનીરે
 ખાનપાનની ખીડા તણ્યે ભવતારકને લણ્યે
 ઘર ઘર ભટકી ધર્મ ધ્વજ લઈ દેશની સેવા સણ્યે
 સાચી કમાણી કરવી નીતિ દયા દામનીરે—

ચતુર અને કરતુરી—

૨૫

પાતળીયા તારા ખારમાં મુજને પરવશ કીધી
 ચતુરાને પણ આ ચતુરીયે કેવી બાંધી લીધી
 બાંધી લીધી, પરવશ કીધી—
 જે હું શેર તું સવાશેર આ બુગતી જોડી બમી
 રંગેરંગ ભજે દુનિયામાં મોજ મળ મનમાની
 આ દુનિયામાં સિધ સાધક થઈ લઈશું જીવન દહાણી—

અંક ત્રીજો,

કુણાલ અને કાન્યકા:-- ૨૬

હતા સંસાર વાડીમાં અમે પુષ્પો પ્રભાવાળાં
 થતાં હિંવા ખીચ્યાં ત્યાં ને રહ્યાંતાં ખુબ રહીયાળાં
 હુષ્પો ભાનુ વીતી સધ્યા નિશ્ચય થઈ ઘોર અધારી
 રહ્યાં તે પુષ્પ, પણ તેમાં સુગંધી પૂર્વની ન્યારી
 સહુ જાણે સુખોનો અંત આવે! દુઃખમાં થાશે
 કળી ખીલી સકાશે ને પ્રજાળવેશે ખરી જાણે
 અરે તેથી ખર્ચાં પહોંતી બહુ કર કંઈ જીવનભરમાં
 કરી પરમાર્થનો તરણી તરીજા આ વીણમ સરમાં—

કુણાલ:—

૨૭

સમય જો હોય સારો તો બધો સંસાર સારો છે
 સમય સારો સીધાવ્યો ત્યાં નહિં સંસાર તારો છે—
 ચડે વાદળ ચડે ભરતી ચડે જોખન વધે લક્ષ્મી
 ઘડીમાં તે પડી જાતાં સમયનો રંગ ન્યારો છે—
 સમય સારો ન સાફ જો કરે તે સહુ ખમારો છે
 પછીથી ખાચ તે જાતા સમયનો રંગ ન્યારો છે—

જુહો, ચતુર, વીગેરે:— ૨૮

આવી કરી (૩) જુહાભાઈ
 ખુદ્દ કોઈના આપની જગદ ભરમાં
 હારીને આવ્યા છે હાલ ટેકાણે આ લોલીલા
 રાખો માંડવો હં ધસુરજી
 નીવા ઝટ થાય પછી ભલે ઝણ મારે સહુ
 ફેરા ફેરે વર વહુ માનીયે આનંદ બહુ—ખુદ્દિ.
 મંગળ ગાતા હરખાવો આંગણ ચોરી ખંધાવો
 વર કન્યાને પરણાવો, મધુરાં વાળ વગડાવો
 ડીંગ ધર્તીંગ (૩) ડીંગ (૫).....ખુદ્દિ.

શાન્ધ્યન અને કુણાલ:— ૨૯

મીઠી મીઠી પ્રમદાને પિયુની છાંય
 જેમાં હૈયાં પ્રેમીનાં હીચીજા ખાય—
 અમી વરસાવે એ, તાપ શમાવે એ
 ખીલે ઉરના સુમન શશી ભેઈને
 ખીલે જીવન સુધારસ મોહીને
 રતિરસના, સરવરના, તટપરના, ઊપવનમાં—

— સમાપ્ત. —

લગનશરાનો શણગાર તે શું ?

ખરા રજવાડી જાણના હોસો.

વરરાગ્નને પહેરવાના ખરા તેમજ ખોટા લગ્નનાં જમા
તથા નાટકોને સાર તાજ મુગટો તથા રજવાડી દરેક જાતની
પાંદડીઓ તાસના ફેંટા ફેન્સીકટના સીર પેચ તથા પીચી અને
ખાદલાની કલણી વાગિરે જથાખંધ તથા છુટક બનાવનાર
વેચનાર અને લાહે આપનાર,

દુકાન સ્ટેશન રોડ
તાર ઓશીસ પાસે
બેગમપુરા

ગોવિન્દભાઈ નારાયણદાસ

છાપસીઆ શેરી—સુરત

તા. ક:—ઉપર લખેલો દરેક જાતનો માલ ઓફર
મુજબ તાકીદે બનાવી આપીશું.

જાહેર ખબર.

નીચે લખેલાં પુસ્તકો શ્રી લક્ષ્મી કાન્ત નાટક સમાજનો મુકામ જ્યાં હોય ત્યાંથી રોકડી કીમતે મળશે, વીં ૦ પીં ૦ થી મોકલવામાં આવશે નહીં.

૧ વીર ઘોરંગચંદ્ર નાટકનાં ગાયનો	૦-૪-૦
૨ વીર વિજય " "	૦-૪-૦
૩ ઘોડાણો " "	૦-૪-૦
૪ વનરાજ " "	૦-૪-૦
૫ વિજય લક્ષ્મી " "	૦-૪-૦
૬ કુમારપાળ " "	૦-૪-૦
૭ શંકરાચાર્ય " "	૦-૪-૦
૮ શકુંતલા " "	૦-૪-૦
૯ વીર કુણાલ " "	૦-૪-૦
૧૦ કુસુમચંદ્ર " "	૦-૪-૦

માલેક:-શ્રી લક્ષ્મીકાન્ત નાટક સમાજ.